

rum, anförde ett enda exempel, som kunde gifva anledning till förändrade åsigter sedan 1868.

Enligt min uppfattning hade ett åläggande för innevarande Riksdags Lag-Utskott att befordra det 1868 försummade beslutet till Kongl. Maj:t varit det enda och rätta, som nu i denna fråga bort vidtagas från Riksdagens sida, men då jag föreställer mig, att Riksdagen vid närmare besinning icke skall kunna undgå att fullgöra ett redan fattadt beslut, och då jag är öfvertygad om, att detta beslut har både billighet och rättvisa för sig, får jag med anledning af det anförda vördsamt hemställa, att Riksdagen ville uti underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse. att dessa åligganden blifva för medlemmarne af tingslagen efter billiga grunder gemensamma.

Om remiss till Lag-Utskottet anhålles.

Stockholm den 19 Januari 1871.

Sven Nilsson,
i Efveröd.

N:o 15.

Herr L. J. Hierta: *Om inrättande af notariatsbefattningar vid domstolarne å landet samt om skyldigheten för dessa domstolar att oftare än nu sker hålla sammanträden.*

En reform, hvarom man talat och skrifvit i mera än 50 år, är den om domstolarnes förändrade organisation.

Redan år 1815 afgaf den då fungerande Lagkomitén till Kongl. Maj:t ett betänkande angående domstolarnes organisation, hvilket gick derpå ut;

dels att Lagmansrätterna på landet måtte indragas samt i städerna, i stället för tvenne instantier, nemligen Kämners- och Rådhusrätterna, endast *en* domstol under benämning Stadsrätt inrättas;

dels att Häradsrätterna uti domsagorna i rikets alla län, med undantag af Wermland och de nordliga landskapen, skulle så fördelas, *att hvarje domsaga erhöle en gemensam tingsstad*;

dels att der skulle hållas två lagtima ting om året, det ena mellan tjugonedag Jul och Midsommar och det andra mellan Michaëli- och Thomæ-dag, hvarunder de *allmänna* rättegångsdagarne skulle vara sex under det första och tre under det andra, alla infallande på första helgfria Måndagen i hvarje månad efter tingets början; dock att, derest målen voro flera än att de kunde utföras å allmän rättegångsdag, Rätten vore pliktig att näst efterföljande dagar sammanträda, till dess alla målen förevarit;

dels slutligen att Hofrätterna, som då endast voro tvänne, måtte förläggas å flera orter inom landet, i stället att som hitintills fördelas å särskilda divisioner, med säte uti endast tvänne af rikets städer.

Uti detta betänkande ådagalades på ett öfvertygande sätt de i ögonen fallande olägenheterna af de långa tiderna mellan tingen samt de många tingsställena och de tidsödande urtima tingen. Dervid upplystes, bland annat, att enligt våra äldre lagar såsom Uplands- Westmanlands- och Södermanlandslagen ting inom hvarje härads-höfdingedöme skulle hållas hvar sjunde dag, hvilket sedan år 1797 äfven sedermera finnes stadgad både för Danmark och Norge.

Vidare förekommer en särdeles öfvertygande motivering för behovet och nyttan af Hofrätternas utflyttning till flera orter, med endast en division för hvarje sålunda utflyttad Hofrätt.

Som bekant är föranledde detta betänkande väl att år 1820 en särskild Hofrätt inrättades för Skåne och Blekinge, med säte i Christianstad; äfvensom det lyckades efter derom vid flera riksdagar förnyade motioner, att efter 34 år ändtligen få Lagmansrätterna å landet och Kämnersrätterna i städerna indragna samt Rådhusrätterna i städerna förvandlade till första domstol; men i afseende på den förändrade organisationen af *underdomstolarne på landet*, ehuru år 1849 enhälligt tillstyrkt jemväl af den vid anträdandet af Konung Oscars regering tillsatta s. k. Lagberedning, befinner man sig ännu på samma punkt som förut. Det är likväl denna reform, som dag för dag blir allt mer och mer behöflig. Visserligen har man försökt att i viss mån vidtaga en reglering af domsagorna med hänsigt till att, om möjligt, erhålla en gemensam tingsstad inom hvarje domsaga, men den ännu viktigare frågan att erhålla permanenta domstolar äfven på landet ligger fortfarande nere. Jag föreställer mig likväl att utan en sådan reglering en förändrad, mer eller mindre lyckad indelning af domsagorna är för de rättsökande af föga vigt. På sednare tiden har man kommit på den tanken att vinna ändamålet genom att upphäfva den sär-

skilda jurisdiktionen för de mindre städerna samt på detta sätt erhålla medel för den nya organisationen, hvilken på vissa orter skulle förena eller omfatta både stad och land, i hvilket afseende man föreslagit att alla underdomstolar skulle förvändlas till ett slags *Kollegialrätter*, sammansatta ungefär på enahanda sätt som de nuvarande Rådhusrätterna i Stockholm eller med tre lagfarne ledamöter i hvardera, hvaremot den gamla Nämnden på landet skulle försvinna.

Möjligen kan detta förslag hafva en framtid, helst om dermed kan vinnas, att Hofrätterna indragas, såsom dåmera mindre behöfliga; men enär en sådan reglering förutsätter, bland annat, ej mindre ändring af 31 § Regeringsformen samt en väsendtlig rubbning af nu gällande grunder för val till riksdagsmän särskildt för landet och särskildt för städerna, än äfven upphäfvandet af den uråldriga och med svenska allmogens föreställningssätt så nära införlivade inrättningen af en vid underdomstolarna folkvald nämnd, är det fara värdt, att ett sådant förslag ännu icke på längre tid kan blifva moget till utförande.

Vårt land har likväl icke råd att längre vänta på en i så många hänseenden efterlängtd och behöflig reform i underdomstolarna, hvilken åtminstone måste tjena både till att fortskynda och betrygga lagskipningen samt att mera, än som beklagligen nu är händelsen, bilda skicklige och erfarne domare, jemväl inom underrätterna på landet, äfvensom derigenom småningom stadga rättsbegreppen och åstadkomma en jurisprudens, hvaraf saknaden för närvarande är så känbar och så ofta ådagalägges i de många skiljaktiga meningar om lagarnes rätta förstånd och tillämpning, som på ett betänkligt sätt omskifta vid våra både lägre och högre domstolar.

För en dylik, ehuru mindre genomgripande reform finnas motiverna och planen på ett så klart sätt framställda uti ett af f. d. Lagkomiténs högt aktade och ansedde arbetande ledamöter, numera framl. Kommersrådet O. Zenius, Expeditionssekreteraren J. G. Richert och Advokatfiskalen P. Staaff, år 1825 afgifvet betänkande, att jag icke kan neka mig nöjet att här anföra de väsendtligaste af dessa.

»Domarens kall (heter det) är att ordna sakernas gång, höra parterna, inhemta deras skäl och pröfva deras tvister. Han skall ock vaka derå, att öfver allt, som vid Rätten förehafves, noggranna minnesböcker hållas. Att skrifva dessa böcker eller, hvad som är detsamma, att föra de protokoll, hvilka vid Rätten skola finnas, är ett göromål, mindre lämpligt för domaren sjelf än för en underordnad person, känd i äldre författningar under namn af *rättegångs- eller handlingsskrifvare*. Om båda dessa befattningar äro gjorda till ett förenadt åliggande för en och samma person, måste det lugn och den värdighet, domarens kall kräfver, stundom vika för den brådska och det mekaniska bestyr skrifvarebefattningen medför. Vid en landtdomstol förekomma årligen en så stor mängd rättegångsmål och andra ärenden, att för deras behandling och expedierande inom bestämda tider mera ihärdighet och arbetskraft fordras än en människa under oafbruten ansträngning möjligen kan i längden bibehålla. I samma mån, som domaren mognar till skicklighet för sitt egentliga kall, tröttnar

han vid det oändliga skrifveriet. De öfverhopade göromålen tvinga honom att söka ledighet; och öfverdomstolarne, som känna förhållandet, kunna ej vara obenägna att bevilja den. Så länge domaren skall *ensam* göra allt och svara för allt, kan man svårigen begära, att han skall rastlöst förrätta sitt embete. Fördelas åter arbetet, dymedelst att särskilda protokollister tillförordnas, så har man större anspråk på hans jemna verksamhet; och man sätter derigenom äfven den äldre domaren i tillfälle att gagna med den erfarenhet han under långvarig embetsförvaltning hunnit samla».

»Då domaren ej har befattning med protokollet står han på den punkt, hvarpå han bör stå, för att obehindradt kunna utöfva den tillsyn, honom tillkommer dera, att det rätteligen föres. Domarens värdighet lider då ej af de anmärkningar, som kunna göras mot protokollisten; och den förre är alltid fullkomligen oveldig att säga, om den sednare skrifvit hvad som bort skrivas eller icke».

Vidare yttras i betänkandet: Med de särskilda s. k. *inskrifningsprotokollen* är väl förhållandet ej detsamma som med de *sakprotokoll*, hvilka böra särskildt justeras; men man har ännu mindre skäl att fordra domarens personliga handläggning med de förras förande. Det består för det mesta endast uti afskrifning af handlingar, som skola förvaras till framtida säkerhet. Arbetet är således mekaniskt, men vigten deraf icke desto mindre ganska stor. Det är handlingsskrifvarens sak att föra ett sådant protokoll, men det är domarens att vårda dess noggrannhet, att tillse, det hvarje handling intages för sin rätta tid och att afvärja all oordning, hvaraf den påräknade säkerheten kunde föringas. Äfven bör man följaktligen skilja emellan den skrifvande och den kontrollerande verksamheten med protokollsföringen».

Så långt det nämnda betänkandets motiver för förslaget, att vid hvarje domstol antaga särskilda *protokollsförande eller notariier*. Dessa skulle enligt bemälda ledamöters i lagkomitén förslag, efter aflagda nödiga prof för inträde i rättegångsverken, förordnas af vederbörande Hofrätt, på förslag af den ordinarie domaren. Häradsnotariernas aflöning skulle bestå i en viss andel af lösen för utgående expeditioner, hvarjemte desse skulle åligga, att inom domsagan upprätta bouppteckningar och arfskiften mot ett arvode af $\frac{1}{2}$ procent för hvad som upptecknas och lika mycket för den behållning som skiftas. De skulle tillika vara tillgängliga för biträde vid författandet af aftal, hvilka skulle i laga form skriftligen affattas samt därför åtnjuta vedergällning.

Det kan ej annat än förekomma högst anmärkningsvärdt, att förslaget om denna *notariatsinrättning å landet* hitintills icke synes hafva fästat våra moderna lagreformators uppmärksamhet. Det är likväl, så vidt jag kunnat inse, icke blott af behovet påkalladt utan derjemte högst enkelt och ändamålsenligt, för att afhjelpa en väsendtlig brist i våra underdomstolars på landet organisation. Det är nemligen väl bekant, huruledes en legio af unga jurister dels gå temligen sysslolösa här i Stockholm, såsom tienstgörande lönlösa renskrifvare i »verken», dels åtfölja härads-

höfdingar på ting, för att der förvärfva någon praktisk skicklighet och s. k. meriter. De sednare vinnas också lätt nog derigenom, att de unga männen få vikariera på några ting och derefter erhålla karakteren af vice häradshöfdingar, hvarefter de torde anse sig fullmogna. I allmänhet få väl dessa biträden hos de ordinarie häradshöfdingarne tjenstgöra antingen utan annan ersättning än bostad och vivre, dels någon gång mot en ringa lön ur domarens egen kassa; men det händer dock att de, åtminstone i början af sin bana, måste sjelfva betala sitt underhåll med 4 à 500 Rdr om året. Nu hemställes likväl, om det icke både för de ordinarie domrarne skulle vara en besparing och för de unge männen en behållning både i finansielt och i intellektuelt hänseende, om de i stället erhöles förordnanden att mot bestämd aflöning och på eget ansvar, men under domarens kontroll, föra ifrågavarande sak- och inskrifningsprotokoll. Jag kan ej föreställa mig annat än att sådant blefve ej mindre en väsendtlig lättnad i domarens arbeten, än en sporre för den unge juristen att, i följd af en sjelfständigare verksamhet, förvärfva en mera betydande vana och skicklighet vid behandlingen af de flerehanda göromål, som skulle honom tillkomma och hvartill snart skulle kunna fogas, att honom anförtroddes att förtatta förslag till domslut. En tillförlitligare måttstock för bedömande af de unga juristernas fallenhet för yrket och skicklighet skulle derigenom äfven beredas de Kongl. Hofrätterna, innan dessa för dem utfärdade förordnanden att på egen hand fungera såsom Häradsrätternas ordförande. Om derefter dessa notarier erhöles, om ej rösträtt, såsom vid Rådhusrätterna, åtminstone behörighet att till protokollet anteckna sin från den ordinarie domarens skiljaktiga mening, skulle derigenom en ytterligare sporre till det juridiska omdömet skärpnings vinnas. Men för allt fall hade man alltid en kontroll öfver protokollet, hvilken för närvarande beklagligen ofta saknas, emedan protokollet vanligen icke uppsattes eller justeras, eller snart sagdt i brist på tid icke *kan* uppsättas förr än vid tingets slut, och då utan all justering.

För mig framstår det fördenskull såsom en väsendtlig fördel både för de rättsökande och för domaren, att särskilda lagfarne notarier finnas i underrätterna å landet lika som i städerna. Och jag är öfvertygad, att genom en sådan enkel åtgärd ganska många anmärkningar emot våra underdomstolar skulle undanrödjas jemväl af den anledning, att de ordinarie domrarne icke då, såsom nu är händelsen, så ofta blefve i behof af och erhöles tjenstledighet för att låta domarembetet skötas af än den ene, än den andra mer eller mindre i domarevärf oerfarne ynglingen.

Genom en ändamålsenligare indelning af domsagorna samt tillsättandet af ifrågavarande notarier, torde det ej heller blifva synnerligen svårt att reglera tingsterminerna efter den princip lagkomitén uppställt.

Beträffande aflönings sättet för häradsnotarierne, så blefve det kanske till en början, och innan häradshöfdingarnes aflöning blifvit på annat sätt än för närvarande reglerad, oundgängligt, att staten för notarierna anslog vissa bestämda arvoden inom de domsagor, hvilkas innehafvare äro svagt aflönade, hvaremot inom de större

domsagorna härads höfdingarne väl torde åtaga sig att af domsagans inkomster bestrida en sådan notariernes aflöning, hvilken dock förmodligen i allt fall komme att understiga den besparing i arbete och utgifter för biträden m. m., som i sådana domsagor nu drabbar den ordinarie domaren.

På dessa grunder har jag kommit till den öfvertygelsen, att förordnandet af protokollsförande eller notarier med behörigen vitsordade juridiska insigter måste blifva af väsendtlig nytta för beredande af ordning, säkerhet och skyndsamhet vid behandlingen af de mångartade göromål, som åligga underdomstolarne på landet; och då i öfrigt jag har mig bekant, att det af en komité nyligen utarbetade förslag till stadga »angående ailmänna underdomstolarne på landet» blifvit af Högsta Domstolen afstyrkt, och Riksdagen fördenskull icke läser hafva att vid innevarande riksmöte från Regeringen förvänta något förslag i denna för rättskipningen i landet maktpåliggande fråga, har jag ansett det vara af vigt att densamma alltjemt hålles vid lif och att man, i afbidan på mera genomgripande förslag i en oviss framtid, icke försmår ett mera enkelt och lättare verkställbart medel för afhjelpande af de mest i ögonen fallande bristerna i vår lagskipning.

Jag föreslår fördenskull:

att Riksdagen måtte uti underdånig Skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla:

1:o att Kongl. Maj:t behagade låta utarbета och till nästsammanträdande Riksdag aflåta ett förslag till notariatinrättning på landet, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder, som blifvit anförda i det af f. d. Lagkomiténs arbetande ledamöter den 29 December 1825 uti detta ämne afgifna betänkande, jemte uppgift å det förslagsanslag, som torde anses erforderligt för anställande af t. f. notarier vid underdomstolarne å landet samt hvad i öfrigt med införandet af ifrågakörande notariatinrättning kan anses ega ett af Riksdagen beroende sammanhang; och

2:o att Kongl. Maj:t behagade vidtaga sådana åtgärder, som kunde fortskynda regleringen af domsagorna i riket på det sätt, att hvarje domsaga erhöles en gemensam tingsstad och att, på sätt Lagkomitén och Lagberedningen föreslagit, domstolarnes sammanträden på landet kunde inträffa en gång i månaden mellan Tjugonedag Jul och Midsommar samt mellan Michaëli och Thomædag.

Stockholm i Januari 1871.

L. J. Hierta.